

JORDI PLAY

Escac a l'obra social

La reestructuració del sistema financer ha tocat de mort moltes caixes d'estalvis. CatalunyaCaixa, Unnim i CAM són ara sota el control total de l'estat, que decidirà també sobre el futur del seu esperit fundacional, de servei a la societat i al territori que les havia vistes nàixer. Perdre l'obra social seria un drama a moltes viles i ciutats, on les caixes cobrien necessitats que no assumia l'administració pública. Malgrat el panorama dramàtic, queden caixes bancaritzades que tenen previst de mantenir l'obra social. I Caixa Pollença i Caixa Ontinyent, les supervivents pures d'aquesta trencadissa.

L'obra social, en l'aire

CAM

“El carrer és nostre” fou una de les activitats organitzades aquesta primavera per l'obra social de la CAM.

L'edifici és imponent, com tants altres dels que s'erigiren a redós de l'activitat industrial alcoiana durant el segle XX. Des de l'any 1915, aquí hi havia la seu del Monte de Piedad y Caja de Ahorros, una entitat que fou fundada l'any 1875, amb l'objectiu de gestionar els estalvis i concedir crèdits als alcoians. Els clients eren sobretot obrers i treballadors industrials. Avui aquest edifici modernista acull la seu de la Caja de Ahorros del Mediterráneo –en què es va integrar la caixa alcoiana l'any 1975, quan era encara la Caja de Ahorros de Alicante y Murcia. Dins l'edifici, hi ha una exposició que rememora la història de la caixa. També s'hi encabeix, de fa poc, el Centre d'Art d'Alcoi, més conegut

Bequen investigadors, mantenen residències de la tercera edat, col·laboren amb competicions esportives, financen projectes d'integració per a immigrants... L'obra social ha format part del compromís històric de les caixes d'estalvis amb els territoris d'origen. L'any passat hi esmerçaren més de 650 milions d'euros. Tanmateix, la conversió de les caixes en bancs, i molt especialment la nacionalització –en el cas de CatalunyaCaixa, Unnim i CAM–, obri tot d'interrogants sobre el seu futur.

per CADA. El centre, finançat a través de l'obra social de la CAM i la Generalitat, el va inaugurar el desembre de l'any passat Francisco Camps. Amb sales d'exposicions dedicades a l'art clàssic i contemporani, un estudi de so, dos tallers i una sala d'actes, el CADA havia de servir per a millorar l'esquifit equipament cultural d'Alcoi, un municipi tan viu en el camp cultural.

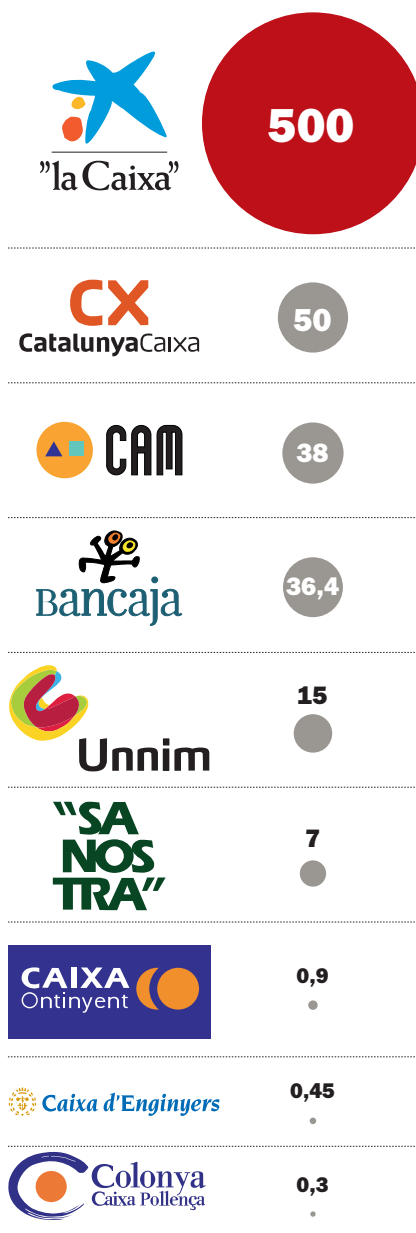
El CADA, però, només ha tingut les portes obertes durant nou mesos. A final de setembre, els responsables del centre es van posar en contacte amb l'ajuntament per a informar-los del tancament d'aquest espai. La clausura és per a fer-hi unes "obres d'adequació i reforma, per tal de solucionar les conduccions d'aire condicionat" i és per això que el director del CADA ha demanat al consistori que assumisca la programació que tenien prevista almenys fins el mes de gener. Segons la versió oficial, el tancament serà temporal, però des del govern municipal no amaguen una certa inquietud sobre el futur del centre a mitjà i llarg termini. Hi ha motius per al neguit: la notícia del tancament els va arribar quan només feia un mes i mig que el Banc d'Espanya havia nacionalitzat la CAM.

Tanmateix, l'Ajuntament d'Alcoi no és l'únic amb l'ai al cor. La intervenció del Banc d'Espanya (BE) sobre les caixes de casa nostra ha obert tot d'interrogants sobre el futur de l'obra social, especialment en el cas d'Unnim, CatalunyaCaixa i la CAM. La nacionalització amenaça de fer miques una de les principals, si no la principal, senya d'identitat d'aquestes entitats. Fins ara, les caixes havien de destinar, pel cap baix, el 50% dels seus beneficis a reserves obligatòries per a assegurar la liquiditat present i futura; la resta es dedicava a l'obra social.

Però la bancarització de les caixes ha desgavellat el model i amenaça de dinamitar-lo. D'entrada, el Banc d'Espanya, per a salvaguardar l'obra social, tenia previst de destinar-hi una part dels beneficis que a l'entitat fundacional —és a dir, el conjunt de caixes que formen un SIP— li corresponien en tant que accionista del banc al qual s'ha traspassat tot el negoci. Un cop repartits els dividends, cada caixa gestionaria una quantitat segons la seua participa-

Pressupost de l'obra social als PPCC

2011. En milions d'euros.

ció en el SIP i decidiria la utilitat que dona a aquests diners. Ara bé, la dèbil situació de les caixes ha fet, en el cas de CatalunyaCaixa, Unnim i la CAM, que les entitats fundacionals tinguin una posició residual en l'accionariat de la nova entitat. L'estat tindrà el 100% de les participacions d'Unnim i del Banc CAM, de manera que la fundació no podrà dotar de fons l'obra social. Quant a CatalunyaCaixa, el 90% de

les accions són, ara per ara, propietat de l'estat. Aquest escenari ha disparat l'alarma entre els qui d'una manera o un'altra s'havien beneficiat fins ara del compromís que les caixes tenien amb la societat.

La dissolució de l'obra social significaria la liquidació definitiva del model de les caixes d'estalvis, que s'ha desvirtuat en el curs del segle XX. Nascudes al segle XIX per ordre ministerial com a instrument per a gestionar els estalvis dels ciutadans i facilitar les operacions de crèdit als petits negocis, s'inspiraven en els monts de pietat i resseguien el model que des de la segona meitat del segle XVIII ja funcionava al Regne Unit. Al contrari que els bancs, naixien com a entitats sense ànim de lucre i una de les seues missions era retornar a la societat —a través de l'obra social— una part dels beneficis que n'obtenien.

Durant el darrer segle, reformes consecutives havien anat transformant les caixes per a apropar-les a un model cada vegada més semblant al dels bancs, especialment pel que respecta al model de negoci. Les caixes, com els bancs, tenien participacions en empreses; obrien filials fora dels seus territoris d'origen i fins i tot a l'estranger; s'embarcaven en grans inversions... L'existència de l'obra social romanía, doncs, com un dels trets que l'ancoraven als seus principis fundacionals, a més de representar la seua cara més visible i la seua millor carta de presentació davant la societat.

El rostre de les xifres. Per a enguany, les entitats del país tenen previst d'invertir més de 650 milions d'euros a finalitats socials, el gruix dels quals corresponen a "la Caixa", que en proveeix 500. CatalunyaCaixa n'hi destina 50; la CAM, 38; Bancaja, 36,4; i Unnim, 15. El ventall d'activitats que se sufraguen amb aquests diners no es podria enumerar en aquestes quatre pàgines. "L'obra social ha actuat durant molt de temps com un tercer sector que ha arribat on l'administració pública no podia arribar o no volia arribar." Ho diu el responsable de l'obra social d'una caixa a l'àrea de València que acaba de ser jubilat i s'estima més preservar l'anonimat. Des de centres d'interpretació ambiental en paratges naturals fins a campanyes de vacunació per a xiquets de països en

La fidelitat no es nacionalitza

“L’han saquejada, ens l’han dessagnada.” Qui parla amb tanta contundència de la CAM és Emilio Payà, un de tants clients que aquests darrers mesos es mira amb una barreja de perplexitat i indignació tot això que passa al voltant de l’entitat a la qual ha fet confiança “tota la vida”. I quan diu “tota la vida”, vol dir “tota la vida”.

Perquè, a 76 anys, Emilio i la seua dona, Luisa Gisbert, exemplifiquen a la perfecció l’íntima relació que les caixes d’estalvis han tingut amb els seus territoris d’origen i els seus habitants.

“Alcoi ha estat pioner en moltes coses, també a l’hora de tenir una caixa d’estalvis”, es vanta Emilio. La caixa es deia, en concret, Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Alcoi, i havia estat fundada l’any 1875. Aquest pintor de professió va disposar de llibreta del “Monte de Piedad” abans de tenir ús de raó. “Quan naixies et regalaven una cartilla –recorda–. Era l’entitat on anaven els treballadors dels tallers, els obrers. També hi havia el Banco de Bilbao, el Central, l’Hispano Americano i l’Español de Crédito, però aquells eren per a la gent amb diners.” A poquet a poquet, Emilio anà engrossint el seu compte, primer –a 11 anys– amb el sou de 25 pessetes que cobrava treballant a Miguel Sempere Almacén de Tejidos, després al taller de models per a la foneria on treballà fins que no es dedicà exclusivament a la pintura. “Ma mare arreplegava els diners que guanyava i els ingressava al Monte de Piedad.”

A base de guardar i de no gastar, Luisa i Emilio pogueren disposar d’un petit capital per a “casar-se bé”, l’any 60. Al cap de poc va nàixer el seu primer fill, i quan només tenia dies el seu pare ja l’havia fet client del Monte de Piedad, com després féu amb els altres tres plançons. “En aquells temps teníem molta preocupació pel dia de demà, de manera que tractaves d’inculcar-los la cultura de l’estalvi. Quan els donàvem les estrenes, sempre els dèiem que eixos diners eren per a la llibreta”, recorda Luisa, que no s’està de rememorar com el seu home va fer mans i mànegues –sense èxit– per a convèncer el seu fill que treballara al Monte de Piedad. Avui, Júlia, Joan i Gemma, els néts d’Emilio i Luisa, tenen des del dia que van nàixer un compte amb un bon grapat d’euros a l’oficina 1.001 de la CAM, caixa on l’any 1975 es va integrar el Monte de Piedad d’Alcoi.

“Tota la vida que hem estalviat a la CAM. En tot aquest temps, només hem demanat un crèdit i sempre ens han tractat molt bé. Però fa ràbia de veure què en fan, dels nostres diners”, es lamenta Emilio. I afegeix que, en el passat, no es va mossegar la llengua i recriminà a Javier, el director de la seua oficina, que la caixa participara en l’accionariat de Terra Mítica o que donaren un préstec a Zaplana al 2% d’interès. Aleshores, Emilio pensà seriosament a canviar d’entitat, a traslladar tots els estalvis de la seua vida a una altra entitat. Al final, però, es féu enrere. Ara, ell i la seua muller s’ho han tornat a rumiar, però han decidit que no farien el pas: “Ens sap greu, seria com una xicoteta traïció.” “Ara només demane que Botín no acabe comprant la CAM. Preferiria, de lluny, l’opció de ‘la Caixa’.”

FRANSI CAMPS

Antiga seu del Monte de Piedad y Caja de Ahorros d’Alcoi.

via de desenvolupament, tot passant per casals per a la gent gran, programes d’investigació per a desenvolupar teràpies personalitzades en pacients amb càncer cerebral, festivals de curt-metratges, beques per a investigadors, exposicions d’art clàssic i contemporani, programes de convivència entre gent gran i joves estudiants, estudis sobre sectors econòmics, recuperació de camins forestals, ajudes per a associacions que donen suport psicològic als familiars de malalts d’Alzheimer... Són només algunes de les activitats que es dugueren a terme durant l’any 2010.

Moltes han continuat fent-se enguany, si bé han començat a notar-se amb intensitat la caiguda de beneficis de les caixes. D’acord amb la memòria de responsabilitat corporativa del sector, publicada recentment per la CECA, la dotació conjunta a l’obra social va pujar el 2010 a 875 milions d’euros. La caiguda respecte al 2009 és d’un 21%. Si es prenen com a referència les dades del 2007, la baixada és del 55%. D’acord amb les dades reportades per la CECA, només “la Caixa” fou capaç d’augmentar la dotació que destina a aquests fins. Tota la resta del sector va registrar descensos.

Tanmateix, no és pas una qüestió de xifres. Perquè, com apunta José María Ballesteros, representant de la Confederació de Persones amb Discapacitat i Orgànica (Cocemfe) a Catalunya, “el problema és que darrere de les xifres hi ha persones”. L’organització que representa ja ha alçat la veu sobre els perjudicis de l’aprimament de l’obra social de les caixes sobre les organitzacions que representa. Associacions d’ajuda als malalts de Parkinson i als familiars, col·lectius que ajuden malalts amb cadires de rodes, entitats que treballen en la inserció laboral de discapacitats... s’han quedat enguany sense les ajudes que, en anys anteriors, els havien atorgat les caixes a través de les obres socials. Segons Ballesteros, Unnim ha rebaixat d’un 20% les ajudes d’uns altres temps, i CatalunyaCaixa ha passat de col·laborar amb vuit associacions a només una, a les comarques de Tarragona. “Les obres socials, juntament amb més donacions, proporcionen al voltant del 50% dels pressupostos que cada any gestionen les associacions. Els diners serveixen per

a aplicar programes d'atenció, construcció de centres, prestació de serveis, organització d'activitats...", explica el representant de Cocemfe. I adverteix: "Aquests darrers anys s'havia progressat molt en matèria d'inserció laboral. Si continua havent-hi retallades, correm el risc de tornar a la situació dels anys 80." Des de la federació de Cocemfe, que agrupa 92 associacions i dona cobertura a més de 17.000 persones, expliquen que algunes associacions han vist reduir a un 90% els diners que hi destinava l'obra social.

Les perspectives, però, són força negres. Un estudi del banc suís USB fet públic a principi d'aquest mes apunta que hi haurà fortes baixades en les dotacions a l'obra social (vegeu gràfic) amb vista a l'any 2013. Segons aquestes estimacions, només Bankia—grup on hi ha integrat Bancaixa—i Caixa Bank podran mantindre el seu compromís amb l'obra social, si bé la disminució en la dotació serà d'un 76% i un 37%, respectivament. Pitjor és la perspectiva per a la resta d'entitats del país. Sempre segons l'informe d'USB, ni CatalunyaCaixa ni Unnim ni CAM no podran aportar fons per a l'obra social.

A mans del FROB. Ara la pregunta és: som al final de l'obra social? Guillem López Casanovas, catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra, creu que no, si bé admet que "assistim al final de l'obra social tal com la coneixíem fins avui". "Amb una economia millorada, les fundacions propietàries de les accions dels nous bancs han de poder continuar dotant, sense excuses i amb transparència, directament, la seva obra social, la qual cosa seria un reclam per a recuperar la confiança en el benfer de la caixa", assegura. Amb tot, aquest conseller del Banc d'Espanya, veu difícil que es pugui mantenir l'obra social en aquelles entitats on "el patrimoni s'ha valorat en zero". En aquesta cas, apunta, "no tenen cap garantia. A Unnim dependrà, per tant, de la voluntat del Fons de Reestructuració Bancària (FROB): gastar a l'obra social equival a fer menys beneficis per als contribuents espanyols (que corren risc amb l'entrada del FROB a Unnim en cas que finalment es vengui malament la caixa) respecte als beneficiaris de l'obra social

El futur de l'obra social

Estimació del banc UBS de la dotació de les caixes d'estalvis a l'obra social el 2013

	Benefici 2009	% Dotació obra social	Dotació 2009 obra social	Estimació ⁽¹⁾ benefici 2013	Participació ⁽²⁾ FROB/privada	Dotació ⁽³⁾ 2013 obra social	Reducció dotació o.s.
La Caixa	996	43,2%	430	1.117	19%	272	-37%
CatalunyaCaixa	105	27,0%	29	-262	68%	0	-100%
Bankia	629	26,9%	170	273	50%	41	-76%
CAM	277	12,7%	35	-91	86%	0	100%
Unnim	103	6,1%	6	-65	69%	0	100%

⁽¹⁾Segons dades de les proves de resistència de l'autoritat bancària europea i el BE per al 2012, tot considerant que el resultat d'explotació previsions millora d'un 5% el 2013 i es doten provisions mitjanes pel 0,70% dels actius ponderats per risc. ⁽²⁾Tot considerant que el FROB valora les caixes a la mateixa ràtio preampliació que a l'OPV de Bankia. ⁽³⁾Tot suposant una dotació del 30% del benefici net estimat.

Font: UBS

(en despeses que altrament carregarien sobre el contribuent català)".

Tanmateix, un portaveu d'Unnim assegura a EL TEMPS que l'obra social continuarà, "gràcies a l'estalvi d'exercicis anteriors, perquè hi ha hagut previsió en temps de bonança per part de les obres socials de les entitats d'origen i de la mateixa Unnim". Amb tot, no amaguen que caldrà aplicar una "gestió austera" consistent en "ajustos, sinergies i fórmules d'autofinançament en alguns centres o programes".

Pel que respecta a CatalunyaCaixa, la seua nacionalització no completada

Alcaldes de la Marina Baixa han demanat al Banc d'Espanya que el nou propietari de la CAM mantinga l'obra social

del nou banc li permet de disposar d'un petit flux d'irrigació. L'entitat que dirigeix Adolf Todó manté el 10% de les participacions del banc resultant, circumstància que li permetria de disposar d'un mínim de pressupost, al qual es podrien afegir els ingressos que l'activitat pròpia de l'obra social pot generar, i que durant l'exercici passat van arribar a 15,7 milions d'euros.

Més delicada és la situació de la CAM. Sense veus alacantines que de-

fensen la vigència de l'obra social —el banc és dirigit des del juliol per homes de la confiança del BE—, durant les setmanes vinents se sabrà qui n'és el nou propietari. Del desenllaç de la subhasta dependrà el futur de l'obra social, perquè tot apunta que la sensibilitat envers aquesta qüestió no serà igual si l'adquirent és un banc o si és un banc provinent d'una caixa.

Mentrestant, a les comarques més meridionals del país, alguns responsables municipals han començat a moure fitxa en vista de l'esvoranc que pot produir-se si les previsions del més pessimistes acaben confirmant-se. A final de la setmana passada, i de manera conjunta, municipis de la Marina Alta, en una acció capitanejada per l'Ajuntament de Benidorm, van enviar al governador d'Espanya una carta per a reclamar-li que el BE exigisca el manteniment de l'obra social que fins ara duia a terme la CAM. "Si desapareix l'obra social, moltes activitats i projectes deixaran de fer-se", adverteix Agustín Navarro, alcalde de Benidorm, que no amaga un cert neguit pel fet de desconèixer quin serà el futur immediat de la caixa. "La CAM és a Benidorm de fa 52 anys. En aquest temps ha col·laborat en projectes socials i educatius, és responsable de muntar una bugaderia que ha donat faena a moltes persones amb discapacitats... I ha estat al costat dels hotelers quan han volgut fer alguna cosa. Benidorm —diu Navarro— ha crescut alhora que la CAM. Ara, tot això no se'n pot anar en orris."

Violeta Tena